T.C. BAŞBAKANLIK
DPT
DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI

YEDİNCİ
BEŞ YILLIK
KALKINMA PLANI
ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU RAPORU

DPT
Dokümantasyon ve Kütüphane

BORUHATTI ULAŞTIRMASI

ÖİK ÖİK ÖİK ÖİK ÖİK ÖİK ÖİK ÖİK ÖİK ÖİK ÖİK ÖİK
ÖİK ÖİK ÖİK ÖİK ÖİK ÖİK ÖİK ÖİK ÖİK ÖİK ÖİK ÖİK
ÖİK ÖİK ÖİK ÖİK ÖİK ÖİK ÖİK ÖİK

665.544
ULA
n.2

ANKARA 1995

ID: 32432

T.C. BAŞBAKANLIK DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI MÜSTEŞARLIĞI
YAYIN NO: DPT: 2386 - ÖİK: 449

ULAŞTIRMA ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU

BORUHATTI ULAŞTIRMASI ALT KOMİSYONU RAPORU

DPT
Dökümantasyon ve Kütüphane Şb.

NİSAN 1995

665.544
ULA
n.2

ISBN 975 - 19 - 1018 - 8

Bu çalışma Devlet Planlama Teşkilatının görüşlerini yansıtmaz. Sorumluluğu yazarına aittir. Yayın ve referans olarak kullanılması Devlet Planlama Teşkilatının iznini gerektirmez.

Bu yayın 600 adet basılmıştır.

ÖNSÖZ

Devlet Planlama Teşkilatı'nın Kuruluş ve Görevleri Hakkında 540 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname, iktisadi ve sosyal sektörlerde uzmanlık alanları ile ilgili konularda bilgi toplamak, araştırma yapmak, tedbirler geliştirmek ve önerilerde bulunmak yolu ile Devlet Planlama Teşkilatı'na, Kalkınma Planı çalışmalarında yardımcı olmak, plan hazırlıklarına daha geniş çevrenin katkısını sağlamak ve ülkemizin bütün olanaklarını değerlendirmek üzere sürekli ve geçici özel ihtisas komisyonlarının kurulacağı hükmünü getirmektedir.

Başbakanlığın 1.4.1993 tarih ve 93/7 sayılı Genelgesi uyarınca kurulan Özel İhtisas Komisyonlarının hazırladığı raporlar, 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlık çalışmalarına ışık tutacak ve toplumun çeşitli kesimlerinin görüşlerini Plan metnine yansıtacaktır. Komisyonlar çalışmalarını, sözkonusu Başbakanlık Genelgesi, 29.9.1961 tarih ve 5/1722 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulmuş olan tüzük ve Teşkilatımız tarafından hazırlanan Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu genel çerçevelerini dikkate alarak yapmışlardır.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ile istikrar içinde büyümenin sağlanması, sanayileşmenin başarılması, uluslararası ticaretteki payımızın yükseltilmesi, piyasa ekonomisinin geliştirilmesi, ekonomide toplam verimliliğin arttırılması, sanayi ve hizmetler ağırlıklı bir istihdam yapısına ulaşılması, işsizliğin azaltılması, sağlık hizmetlerinde kalitenin yükseltilmesi, sosyal güvenliğin yaygınlaştırılması, sonuç olarak refahın arttırılması ve yaygınlaştırılması hedeflenmekte, yirmibirinci yüzyılda dünya ile bütünleşme amaçlanmaktadır.

Ülkemizi 2000'li yıllara taşıyacak ve önemli bir dönemi kapsayacak olan 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı çalışmalarına toplumun tüm kesimlerinin katkısı, özel ihtisas komisyonları kurularak sağlanmıştır. Planların demokratik katılımcı niteliğini güçlendiren Özel İhtisas Komisyonları çalışmalarının dünya ile bütünleşen bir Türkiye hedefini gerçekleştireceğine olan inancımla, konularında ülkemizin en yetkili kişileri olan Komisyon Başkan ve Üyelerine, çalışmalara yaptıkları katkıları nedeniyle teşekkür eder, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın ülkemize hayırlı olmasını dilerim.

Necati ÖZFIRAT
Müsteşar

İ Ç İ N D E K İ L E R

	SAYFA NO:
1. BORUHATTI ULAŞTIRMASI ALTSEKTÖRÜNÜN TANIMI	1
2. MEVCUT DURUM	2
2.1. DÜNYADAKİ DURUM	2
2.2. TÜRKİYE'DEKİ DURUM	4
2.2.1. Hampetrol Boruhattı Taşımacılığı	5
2.2.1.1. Alt Yapı	5
2.2.1.2. Taşımalar	7
2.2.2.Doğal Gaz Boruhattı Taşımacılığı	7
2.2.2.1. Alt Yapı	7
2.2.2.2. Taşımalar	8
2.2.3. Beyaz Ürün Boruhattı Taşımacılığı	9
2.2.3.1. Alt Yapı	9
2.2.3.2. Taşımalar	11
2.2.4. Sektörde Faaliyet Gösteren Kuruluşlar	12
A. Boru Hatları ile Petrol Taşıma A.Ş. (BOTAŞ)	12
B. Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO)	12
C. Petrol Ofisi Anonim Şirketi (POAŞ)	13
3. MEVCUT DURUMUN VI. PLAN HEDEFLERİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI	14
4. SORUNLAR	15
5. VII. PLAN DÖNEMİNDE BEKLENEN GELİŞMELER	16
5.1. DÜNYADA	16
5.2. TÜRKİYE'DE	16
6. VII. PLAN DÖNEMİ İÇİN HEDEFLER VE POLİTİKALAR	17

VII.BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI BORUHATTI
ULAŞTIRMASI ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU

	ADI VE SOYADI	KURULUŞU
Başkan :	Suavi DURUSU	TPAO
Başkan Yrd.:	Füsun İVAK	BOTAŞ
Raportör :	Ülker AYDIN	TPAO
	Sedef ÇİLESİZ	BOTAŞ
Koordinatör:	Refet TURTİN	DPT
	Savaş BAYAZIT	DPT
	Pelin KALE	DPT
	İhsan DELİLBAŞI	MAKTUR
	Aydın KÖKLÜ	BOTAŞ
	E.Ardan FENERCİ	TÜPRAŞ
	Cemil SOZAN	PETROL İŞLERİ GN.MÜDÜRLÜĞÜ
	Ali TUZLA	POAŞ

DPT
Dokümantasyon ve Kütüphane Şb.

BÖLÜM I

1. BORUHATTI ULAŞTIRMASI ALTSEKTÖRÜNÜN TANIMI

Boruhattı ulaştırması altsektörü, hampetrol, doğal gaz ve rafineri ürünlerinin boruhatları ile taşınması konusunda planlayıcı, yatırımcı ve işletmeci kuruluşların faaliyetlerini kapsamaktadır.

Boruhattı Ulaştırması Özel İhtisas Komisyonu, VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Boruhattı Ulaştırması Ö.İ.K. Rapor'unu hazırlamakla görevlendirilmiştir. Bu maksatla, mevcut boruhattı ulaştırma imkanları tesbit edilmiş ve VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı'ndaki hedeflerle, gerçekleşmeler karşılaştırılmıştır. 1995-1999 yılları arasında beklenen gelişmeler belirlenmiş, mevcut durumla beklenen gelişmeler kıyaslanarak muhtemel darboğazlar ve çözüm önerileri ifade edilmiş, boruhattı ulaştırması sektörününün sorunları, alınması gerekli önlemler, ilke ve politikalar konusunda görüşler belirtilmiştir.

BÖLÜM II

2. SEKTÖRÜN MEVCUT DURUMU

2.1. DÜNYADAKİ DURUM

1970'li yıllarda dünyada yaşanan 1. ve 2. petrol krizleri sonucu oluşan fiyat şokları sonrasında 1980'li yıllarda dünya hampetrol tüketiminde azalma olduğu görülmektedir. Dünya birincil enerji tüketiminde petrolün payı 1980 yılında yüzde 45 iken, bu oran 1991'de yüzde 38'e düşmüştür. Buna karşılık doğal gaz tüketiminin arttığı görülmektedir. Doğal gaz, dünya birincil enerji tüketiminin, 1980 yılında yüzde 19'unu teşkil ederken, bu oran 1991'de yüzde 22,7'ye çıkmıştır. Doğal gaz tüketiminin 1990'lı yıllarda da artmaya devam etmesi beklenmektedir. Bu nedenle 1990 yılından itibaren tüm dünyada hampetrol ve ürün boruhatları inşaatları bir durgunluk gösterirken, temiz bir yakıt olması ve yüksek verimi nedeni ile tüketimi artan doğal gazın iletim ve dağıtım hatları inşaatları büyük ölçüde artış göstermiştir.

Dünyanın en zengin doğal gaz ve petrol yataklarına sahip Bağımsız Devletler Topluluğu ekonomisinde yaşanan zor dönem, enerji sektörünü de etkilemiştir. Ülkenin petrol üretimi 1988'den beri sürekli azalırken, doğal gaz üretiminde küçük artışlar kaydedilebilmiştir. Üretilen doğal gaz ve ham petrolün iletimi ve dağıtımı amacıyla gerekli boruhatlarının yapımı için ayrılan ödeneklerin azlığı ve döviz darboğazı , planlanan projelerin gerçekleşmesini engellediği ve geciktirdiği gibi mevcut boruhatlarının bakım ve onarımında da aksamalara, dolayısıyla da büyük ekonomik kayıplara sebep olmaktadır.

Eski Sovyetler Birliği'nde 1980 yılında toplam 200.600 km. olan boruhatları uzunluğu, 1990'da 300.000 km. olmuştur. Resmi rakamlara göre 1980'de 57.465 km. olan ham petrol boruhattı hatları, 1990'da 66.260 km.'ye ulaşmıştır. Doğal gaz boruhatlarının uzunluğu 1980'de 130.822 km.iken 1990'da 212.773 km. olmuştur. Ürün boruhatları da 1980'de toplam 12.192 km. iken, 1990'da ancak 19.388 km. olabilmiştir.

Bağımsız Devletler Topluluğu'nun önemli iletim hattı projelerinden sayılan Batı Sibirya doğal gazını Yamal Yarımadası'nın kuzeyine taşıyacak olan boruhattı inşaatı halen devam etmektedir. Azerbaycan ve Kazakistan petrolünün dünya pazarlarına ve Türkmenistan doğal gazının Avrupa'ya ulaştırılması ile ilgili projeler üzerinde de çalışmalar sürdürülmektedir.

1992 yılında, dünya petrol üretiminin yüzde 28,4'ünü, doğal gaz üretiminin yüzde 8'ini Orta Doğu ülkeleri gerçekleştirmiştir. Üretilen petrol ve doğal gazın ihracatını gerçekleştirmek için bu bölgeyi ve Arabistan Yarımada'sını kaplayan boruhatları ağı kullanılmaktadır. Orta Doğu ülkelerinden İran, Romanya ile yaptığı anlaşma ile yılda 12 milyar m3 doğal gazı Türkiye

üzerinden taşıyacak boruhattı inşaatı için prensip kararı almıştır. İran Milli Gaz Şirketi'nin diğer büyük projesi de 1.106 km. uzunluğunda 40-42" çapındaki IGAT-I hattına paralel , güneyden kuzeye uzanan , 56 " çapındaki IGAT-II doğal gaz boruhattı inşaatıdır. Bunlara ilaveten, 1993 ve 1994 yılı sonlarında tamamlanması planlanan 275 km. uzunluğunda, 30" çapında kuzeybatı doğal gaz boruhattı, 370 km. uzunluğunda, batıdan doğuya uzanan doğal gaz boruhattı, 390 km. uzunluğunda, 24" çapında Hürmüz Boğazı kıyılarındaki doğal gaz boruhattı projeleri üzerinde çalışılırken, 380 km. uzunluğunda, 30" çapında Rasht-Naka hampetrol boruhattı, 800 km. uzunluğunda, 30" çapında Sarak-Naka hampetrol boruhattı inşaatları devam etmektedir.

Irak'ın zengin petrol yataklarından kuzeye, Türkiye sınırları içinden Ceyhan'a, batıya Lübnan'ın Tripoli Limanına, İsrail'in Hayfa Limanına ve güneye Basra Körfezine ulaşan hampetrol boruhatları mevcuttur. Birleşmiş Milletler ambargo kararı ve boruhatlarının bir kısmının Körfez Savaşı'nda zarar görmesi Irak'ın petrol ihracatına büyük darbe indirmiştir.

Suudi Arabistan'ın petrolünü doğudan başlayıp yarımadayı geçerek batıya taşıyan 48" çapındaki IPSA-2 ham petrol boruhattı, Kuveyt petrolünü taşıyan IPSA-1 hampetrol boruhattı ile birleşmektedir. IPSA-2 ham petrol boruhattına paralel olan ürün boruhattı da faaliyetini sürdürmektedir.

Doğal gaz, hampetrol ve ürün boruhatlarının bir ağ gibi yayıldığı Kuzey Amerika ülkelerinde, son yıllarda doğal gaz iletim ve dağıtım hatları inşaatları daha büyük bir hız kazanmıştır. A.B.D.'de 1991 yılı sonunda 7.818 km. doğal gaz dağıtım ve iletim hattı inşaatı tamamlanırken, ham petrol boruhattı olarak sadece 710 km., ürün boruhattı olarak ise 827 km.'lik boruhattı inşaatı gerçekleştirilmiştir. Önemli doğal gaz boruhattı projelerinden biri olan Wyoming California Sistemi 1.088 km. ve 36" çapındadır. 30" çapında 998 km. uzunluğundaki Altamont projesinin inşaatına 1993 sonunda başlanması planlanmaktadır. Altamont projesi gibi, Kanada doğal gazını A.B.D.'ye getirecek olan 1.358 km.'lik doğal gaz boruhattı projesi üzerinde çalışılmaktadır. 596 km.'lik bir hat ile Kanada doğal gazının ABD'ye taşınmasına 1992 yılı sonunda başlanmıştır.

Güney Amerika ülkelerinden Arjantin, mevcut boruhatlarına ilaveten Palmar petrolünü Bolivya sınırında Campa Duran Rafinerisine taşıyacak olan 201 km.'lik ham petrol boruhattı yapımını planlamıştır. Küba'da, Kuzey Havana'daki elektrik santrallerinde kullanılmak üzere 50 km.'lik, 11" çapında, günde 50.000 varil taşıyacak olan ürün boruhattının inşaatı tamamlanarak işletmeye alınmıştır. Ekvator 'da ise Santa Elena-Manta arası, 130 km.'lik ürün boruhattı inşaatı sürdürülmektedir.

Avrupa ülkelerinde kömür ve petrol ürünlerine nazaran temizliği ve elverişliliği nedeniyle doğal gaz tüketimi hızla artmaktadır. Tüketim ile birlikte iletim ve dağıtım boruhattı inşaatlarında ve projelerinde de artış görülmüştür.

Yunanistan ve Rusya Federasyonu'nun yaptıkları anlaşmaya göre, Rusya doğal gazı Romanya ve Bulgaristan üzerinden Yunanistan'ın kuzeyine taşınacaktır. İnşaat çalışmalarına 1993 yılı içinde başlanması planlanmıştır.

Avrupa kıtasında doğal gaz talebinin ve doğal gaz boruhattı projelerinin en çok arttığı ülke şüphesiz Birleşik Almanya olmuştur. İki Alman firması 1992'de toplam 360 km.'lik doğal gaz iletim inşaatına başlamışlardır. Almanya ile Çekoslavakya arasındaki 306 km.'lik doğal gaz boruhattı 1992'de tamamlanırken, 596 km.'lik başka bir hattın, 1993 yılı sonunda tamamlanması planlanmaktadır. Hamburg Rafinerisi'nden Dresden'e uzanan 451 km.'lik ürün boruhattının 1994-95'de faaliyete başlaması planlanmıştır.

Cezayir doğal gazını Fas ve Akdeniz üzerinden, İspanya'ya ulaştırılacak olan ikinci Akdeniz doğal gaz iletim hattı'nın fizibilite çalışmaları tamamlanmıştır. Bu hattın 1995-96 yıllarında İspanya, Fas ve Portekiz'e, 2000'li yıllarda ise Almanya ve Fransa'ya doğal gaz taşıması planlanmaktadır.

Kuzey Denizi Troll doğal gazını, Avrupa kıtasına taşıyacak hattın son durağının Almanya veya Hollanda olması planlanmaktadır. Portekiz ülkenin güneyinden kuzeyine doğru doğal gaz boruhattı yapımına başlamıştır. 1995'de yapımı tamamlanacak olan bu hattın kuzeyde İspanya sınırında yukarıda bahsedilen Avrupa doğal gaz ağı ile birleştirilmesi planlanmaktadır.

Kuzey Denizi Sleipner doğal gazını, Avrupa'ya taşıyacak olan Zeepipe Sisteminin birinci kısmı; Sleipner-Belçika (Zeeorugge) arası 805 km. (40" çapında), Sleipner-Statpipe arası 40 km. (14" çapında), Sleipner-Norveç arası 225 km. (20" çapında) olacaktır. İkinci kısmı Sleipner-Troll arası 296 km. (40" çapında), üçüncü kısmı ise Sleipner-Almanya arası 649 km. olacaktır.

İrlanda Denizi'nden İskoçya'ya 274 km. uzunluğunda doğal gaz iletim hattı yapımı ve İskoç toprakları içinde de 113 km.'lik dağıtım hattı yapımı planlanmaktadır.

Afrika kıtasında Nijerya'da 402 km.'lik hampetrol boruhattı inşaatının bu yıl içinde tamamlanması planlanmıştır. Zimbabwe de 204 km.'lik ürün boruhattı inşaatını bu yıl içinde tamamlayacaktır. Kenya'da mevcut 451 km.'lik ürün boruhatlarının 443 km. (8"-10" çapında) daha uzatılması için inşaat çalışmaları sürdürülmektedir.

Japonya'da 3.219 km. uzunluğunda doğal gaz iletim hattı inşaatı için 32 şirket anlaşmıştır. Bu hat Rusya'nın kuzeyindeki Sakhalin Adalarından Japonya'nın güneyine Kyushu Adalarına kadar uzanacaktır.

2.2. TÜRKİYE'DEKİ DURUM

Ağustos 1990'da Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesinden sonra Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararı gereğince Türkiye-Irak Hampetrol Boruhattına uygulanan ambargonun devam etmesi nedeniyle bu boruhattı o tarihten itibaren atıl vaziyette kalmıştır. Diğer taraftan mevcut ürün boruhatlarının kullanılamaması ve yeni ürün boruhatlarının yapılmaması nedeniyle yurtiçi ürün boruhattı taşımaları oldukça yetersizdir.

1970 yılında keşfedilen Hamitabat ve Kumrular Doğal Gaz Sahalarındaki üretim çalışmalarını takiben, doğal gazın 1976 yılında Pınarhisar Çimento Fabrikası'nda yakıt olarak kullanılmaya başlanması ile ülkemizin enerji talebinin karşılanmasında, ilk doğal gaz projesi gerçekleştirilmiştir. 1975 yılında keşfedilen Çamurlu sahasındaki doğal gaz da, 1982 yılından itibaren Mardin Çimento Fabrikasına verilmeye başlanmıştır.

Alternatif bir enerji kaynağı temin etmenin yanısıra doğal gazın ekonomimizde ve enerji sektöründe daha ağırlıklı pay almasını sağlamak ve bazı şehirlerimizde gittikçe yoğunlaşan hava kirliliğine çözüm getirmek amacıyla, dünyanın en zengin doğal gaz rezervlerine sahip olan S.S.C.B. ile yapılan görüşmeler neticesinde, 18 Eylül 1984 tarihinde Türkiye ve Sovyetler Birliği Hükümetleri arasında doğal gaz sevkiyatına dair bir anlaşma yapılmıştır. 14 Şubat 1986 tarihinde de, BOTAŞ ile Sovyetler Birliği'nin doğal gaz ticareti konusunda yetkili kuruluşu SOYUZGAZEXPORT arasında 25 yıl süreli Doğal Gaz Alım-Satım Anlaşması imzalanmıştır. 26 Ekim 1986 tarihinde inşaasına başlanan hat, 23 Haziran 1987 tarihinde ilk durağı olan Hamitabat'a ulaşmıştır. Bu tarihten itibaren yerli doğal gazın yanısıra ithal doğal gaz da Hamitabat'taki TEK Trakya Kombine Çevrim Santralı'nda elektrik enerjisi üretiminde kullanılmaya başlanmıştır. Hat, Ağustos 1988'de Ankara'ya ulaşmıştır. Doğalgaz, Temmuz 1988'de İGSAŞ Amonyak Tesisleri, Ağustos 1988'de Ambarlı Santralı, Ekim 1988'de de Ankara'da konut ve ticari sektörde kullanılmaya başlanmıştır. Sınai sektörde doğal gaz kullanımı ise Ağustos 1989'da başlamış olup ana hat güzergahında bulunan çeşitli sınai kuruluşlarınca değişik amaçlarla kullanılmaktadır. Güzergahtaki sınai kuruluşlara ulaşmak için yapılan bağlantı hatlarının inşaatlarına süratle devam edilmekte ve bağlantı hatları tamamlanan sınai kuruluşlarına gaz verilmektedir.Ankara'dan sonra, İstanbul'da Ocak 1992'de, Bursa'da ise Kasım 1992'de konut ve ticari sektörde doğal gaz kullanıma sunulmuştur.

2.2.1. Hampetrol Boruhattı Taşımacılığı

2.2.1.1. Alt Yapı

A. Irak - Türkiye Hampetrol Boruhattı

Irak-Türkiye Hampetrol Boruhattı Sistemi, Irak'ın Kerkük ve diğer üretim sahalarından elde edilen hampetrolü, Ceyhan (Yumurtalık) Deniz Terminali'ne ulaştırmaktadır. Boruhattı, paralel iki hattan meydana gelmektedir. 1.Boruhattı Mayıs 1977'de, bu hatta paralel 2.Boruhattı ise Ağustos 1987'de işletmeye açılmıştır. Hattın başlangıçta 35 Milyon Ton/Yıl olan taşıma kapasitesi 1984 yılında yapılan 1.Tevsi ile 46.5 Milyon Ton/Yıl'a, 2.hat ile de 70,9 Milyon Ton/Yıl'a çıkarılmıştır. 1.hat 40", 2.Hat 46" çapındadır.

Irak-Türkiye Hampetrol Boruhattı Sisteminin Türkiye Cumhuriyeti hudutları içinde kalan kısmı, 6 adet pompa istasyonu, 1 adet pig istasyonu, her biri 135.000 m3 hacminde 12 adet depolama tankı , 46.000 m3 kapasit 4 adet relief tankı, iskeleye yanaşan tankerlerin boşalttıkları suda bulunan petrolün (slop petrol) ayrıştırılarak, petrol elde edilmesini sağlayan 95.000 m3 kapasiteli 3 adet safra suyu arıtma tesisi (ballast), 3.300 m3 kapasiteli 1 adet slop tankı ve 15.000-300.000 DWT'luk dört tankerin yanaşabileceği 1.950 m. uzunluğunda iskelenin bulunduğu deniz terminalinden meydana gelmiştir. Ayrıca, terminalde iskeleye hampetrol ikmali yapmak üzere yanaşan tankerlere gerekli hizmetleri verebilmek amacıyla romorkörler, palamar ve pilot botları mevcuttur.

BOTAŞ, hattın Türk toprakları içinde kalan kısmının mülkiyetine sahip olup, hattın işletilmesi, kontrolü, bakım ve onarımını da üstlenmiştir. Yıllık 70,9 milyon ton hampetrol taşıma kapasitesine sahip olan iki hattın uzunlukları aşağıda Irak ve Türkiye bölümleri olarak ayrı ayrı verilmiştir.

	IRAK	TÜRKİYE	TOPLAM
1. Hat	345 km.	641 km.	986 km.
2. Hat	234 km.	656 km.	890 km.
T O P L A M	579 km.	1.297 km.	1.876 km.

Irak-Türkiye Hampetrol Boruhattı'nın faaliyeti Birleşmiş Milletler'in Irak'a ambargo uygulayan kararı doğrultusunda, Ağustos 1990 tarihinde durdurulmuştur.

B. Batman-Dörtyol Hampetrol Boruhattı

Batman ve çevresinden elde edilen hampetrolü tüketim noktalarına ulaştırmak üzere 4.1.1967 tarihinde TPAO tarafından işletmeye açılan hattın mülkiyeti, 10.02.1984 tarihinde BOTAŞ'a devredilmiştir. Boruhattı Batman'dan İskenderun Körfezi'ne ulaşarak, Dörtyol'da son bulmaktadır. Yıllık kapasitesi 3,5 milyon ton olan boruhattının uzunluğu 511 km., çapı 18" dir. Boruhattına entegre edilen beslenme kollarıyla Batman, Diyarbakır ve Sarıl Bölgesi'nde üretilen ham petrol de, Dörtyol'a taşınmaktadır. Batman ve Dörtyol terminallerinde 15 adet depolama tankı mevcuttur. Ayrıca Sarıl'da 4, Diyarbakırda 2 adet tank bulunmaktadır. 1.300 m. uzunluğunda olan Dörtyol terminali iskelesi azami 60.000 DWT'luk tankerlerin yanaşabileceği şekilde inşa edilmiştir.

C. Şelmo - Batman Hampetrol Boruhattı

Mobil Şirketi'nin, Şelmo sahasında ürettiği hampetrolü, Batman Terminali'ne taşıyan Şelmo Batman Hampetrol Boruhattı'nın uzunluğu 42 km., çapı 6 5/8" olup kapasitesi 800.000 ton/yıl'dır.

D. Yumurtalık - Kırıkkale Hampetrol Boruhattı

Kırıkkale Rafinerisi'nin hampetrol ihtiyacını karşılayan boruhattı Eylül 1986'da işletmeye açılmıştır. Uzunluğu 448 km., çapı 24" olan hattın kapasitesi 5 milyon ton/yıl'dır. Ceyhan Deniz Terminali'nden başlayarak, Kırıkkale Rafinerisinde son bulan boruhattı sistemi, 2 adet pompa istasyonu, 1 adet pig istasyonu, 3 adet 50.000 tonluk depolama tankı ve Kırıkkale Rafinerisi sahasında bulunan 1 terminalden oluşmaktadır.

E. Hampetrol Toplama Boruhatları

TPAO tarafından işletilen bu hampetrol boruhatları kuyulardan çıkarılan hampetrolü terminallere taşımakta kullanılan küçük çaplı toplama hatlarıdır.

a. Sarıcak-Pirinçlik Boruhattı

Uzunluk	: 42 km.
Boru Çapı	: 6" - 8"
Kapasite	: 15.000 varil/gün

b. Adıyaman-Sarıl Boruhattı

Uzunluk	: 82 km.
Boru çapı	: 12"
Kapasite	: 60.000 varil/gün

c. Diğer Toplama Hatları

Boru çapları 3-12 inch, 3-30 km.uzunlukta ve kapasiteleri 3.000 42.000 varil/gün arasında olan hampetrol boruhatlarıdır.

2.2.1.2. Taşımalar

Boruhatlarıyla 1985-1992 yıllarında gerçekleştirilen hampetrol taşımaları aşağıda verilmiştir.

YILLAR	Irak-Türkiye Boruhattı		Batman-Dörtyol Boruhattı		Yumurt.-Kırıkkale Boruhattı		Şelmo-Batman Boruhattı	
	Milyon Ton	Milyon Ton-km	Milyon Ton	Milyon Ton-km	Milyon Ton	Milyon Ton-km	Milyon Ton	Milyon Ton-km
1985	47,9	30.700	2,5	1.235	-	-	0,3	13
1986	48,1	30.800	2,5	1.433	0,3	225	0,3	11
1987	59,2	37.947	3,0	1.482	2,1	945	0,2	10
1988	78,6	50.383	2,7	1.335	2,5	1.126	0,2	9
1989	82,9	53.144	3,2	1.562	2,5	1.106	0,2	8
1990	45,7	29.274	3,2	1.565	2,8	1.278	0,2	9
1991	-	-	3,9	2.018	2,5	1.100	0,2	8
1992	-	-	3,6	1.848	2,8	1.256	0,2	7

2.2.2. Doğal Gaz Boruhattı Taşımacılığı

2.2.2.1 Alt Yapı

A. Rusya Federasyonu-Türkiye Doğal Gaz Boruhattı

Rusya Federasyonu-Türkiye Doğal Gaz İletim Hattı, Bulgaristan sınırında, Malkoçlar mevkiinden yurdumuza girmektedir. Hat, Hamitabat, Ambarlı, İzmit, Bursa, Eskişehir güzergahını takip ederek Ankara'ya ulaşmaktadır. Hattın toplam uzunluğu 842 km.'dir. Boruhattında 12" ile 36" arasında değişen çaplarda boru kullanılmıştır.

75 bar basınca göre dizayn edilen boruhattında, 31 adet hat vanası, 9 adet pig istasyonu, 1 adet kompresör istasyonu ve müşterilere uygun basınçta gaz verebilmek için ölçüm ve basınç düşürme istasyonları mevcuttur. Ana kontrol merkezi Ankara Yapracık'tadır.

B. Diğer Doğal Gaz Boruhatları

TPAO tarafından işletilen doğal gaz hatları, doğal gaz üretilen kuyulardan tüketim yerlerine doğal gaz taşımasında kullanılmaktadır. Karbondioksit hatları ise, Batman civarındaki Dodan sahasında üretilen karbondioksitin Batı Raman sahasına taşınmasında kullanılmaktadır.

a. Çamurlu-Mardin Boruhattı

Uzunluk : 90 km.
Boru Çapı : 6"
Kapasite : 150.000 m3/gün

b. Kumrular-Pınarhisar Boruhattı

Uzunluk : 33 km.
Boru Çapı : 4"
Kapasite : 150.000 m3/gün

c. Hamitabat -Trakya Cam Fabrikası Boruhattı

Uzunluk : 27 km.
Boru Çapı : 4"-8"
Kapasite : 300.000 m3/gün

d. Karacaoğlan-Hamitabat Boruhattı

Uzunluk : 15.000 mt
Boru Çapı : 4"
Kapasite : 200.000 m3/gün

2.2.2.2. Taşımalar

1987-1992 yılları doğal gaz boruhattı taşımaları aşağıda verilmiştir.

(MİLYON Sm3)

YILLAR	RUSYA FEDERASYONU'NDAN İTHAL EDİLEN DOĞAL GAZ	TPAO	TOPLAM
1987	432	297	729
1988	1.141	99	1.240
1989	2.997	174	3.171
1990	3.256	212	3.468
1991	4.035	202	4.237
1992	4.437	198	4.635

SEKTÖRLERE GÖRE YILLIK DOĞAL GAZ SATIŞ MİKTARLARI

(Milyon Sm3)

SEKTÖR	1987	1988	1989	1990	1991	1992
ELEKTRİK	513	1.017	2.712	2.555	2.859	2.588
GÜBRE	-	149	375	492	469	641
KONUT	-	0.5	7	49	185	372
SANAYİ	55	59	64	322	681	1.011
TOPLAM	568	1.225.5	3.158	3.418	4.194	4.612

2.2.3. Beyaz Ürün Boruhattı Taşımacılığı

2.2.3.1. Alt Yapı

A. Petrol Ofisi'ne Ait Boruhatları

Bu boruhatları kısa mesafeli olup, rafineriler ile Petrol Ofisi tesisleri arasındadır.

a. İzmit Rafinerisi (Körfez)-Petrol Ofisi İzmit Bölge (Derince)

Uzunluk : 10.5 km.
Boru Çapı : 10"

İzmit Rafinerisi (Yarımca) - Petrol Ofisi İzmit Bölge Müdürlüğü arasındaki boruhattına ilaveten mevcut güzergah üzerinden 12" lik bir boruhattı daha ilave edilmiştir.

b. İzmir Rafinerisi-Petrol Ofisi Aliağa Tesisleri

Akaryakıt için 5, madeni yağ için 2 ayrı hat halinde toplam 7 hat;

Uzunluk : 4,5 km.
Boru çapları : 8"

c. Mersin Ataş Rafinerisi-Petrol Ofisi Mersin Bölge

Uzunluk : 8 km.
Boru çapı : 10"

B. Askeri Boruhatları

Bu boruhatları NATO Enfrastrüktür programı gereğince yapılmış olup, işletmesi Petrol Ofisi A.Ş.'ne devredilmiştir. Boruhatları batı ve doğuda iki ayrı sistemi kapsamaktadır. Toplam uzunluğu 3.000 km.' ye yaklaşmaktadır. Kuruluş amacı askeri yakıtların taşınmasıdır. Askeri pompajdan artan kapasite sivil akaryakıt taşımasında kullanılmaktadır. Bayındırlık Bakanlığınca boruhatları üzerinde 16 adet depo inşa edilmiştir. Bu depolardan Eskişehir ve İstanbul depoları sivil kullanıma açılmış ve halen kullanılmaktadır.

Askeri Boruhatları ile;

İzmit Rafinerisi (Körfez)-Petrol Ofisi Ümraniye Deposu (İstanbul)

(İstanbul)İzmit Rafinerisi (Körfez)-Petrol Ofisi Haramidere Deposu (İstanbul)

İzmit Rafinerisi (Körfez)-Petrol Ofisi Yeşilköy Hava İkmal Merkezi (İstanbul)

İzmit Rafinerisi (Körfez)-Petrol Ofisi Çukurhisar Deposu (Eskişehir) arasında sivil amaçlı taşıma da yapılmaktadır.

C. İzmit Rafinerisi-Haramidere 16"'lik Akaryakıt Boruhattı

İstanbul bölgesinin akaryakıt ihtiyacını boruhattıyla doğrudan İzmit Rafinerisinden sağlamak amacıyla Bayındırlık Bakanlığınca 1984 yılında inşaasına başlanan ve kredisi İslam Kalkınma Bankasınca sağlanan İzmit Rafinerisi-Haramidere 16" lik akaryakıt boruhattının Boğaz geçişi ve pompa istasyonlarının yapımı dışındaki bölümleri 1988 yılında tamamlanmıştır.

1989 yılı itibariyle, "İzmit Rafinerisi-Haramidere 16" Akaryakıt Boruhattı" projesi durdurularak, inşa edilmiş olan boruhattı ile satın alınan pompa-motor grubu Ulaştırma Bakanlığınca, bedelsiz olarak BOTAŞ'a devredilmiştir. BOTAŞ, hattın doğal gaz hattı olarak kullanılıp kullanılamayacağını araştırmış ve kullanılamayacağını belirlemiştir. Hattın, POAŞ'a devredilmesi için görüşmeler sürdürülmektedir.

Sözkonusu hattın boğaz geçişi tamamlanıncaya kadar, Milli Savunma Bakanlığından izin alınıp 6" lik NATO hattı kullanılarak, boğaz geçişi yapılabilir ve İstanbul'un motorin ihtiyacı boruhattı ile temin edilebilir. Böylece,gemi taşımacılığında meydana gelen fire ve kayıplar en az seviyeye inecek ve gemi taşımacılığında rahatlama olacaktır. Ayrıca Ümraniye (İstanbul) Deposu motorin ihtiyacının, İzmit Rafinerisi-Haramidere Ürün Boruhattı ile karşılanması ile 6" lik boruhattında meydana gelen boş kapasite değerlendirilerek, Atatürk Hava Limanının yıllık ihtiyacı olan 200-260 bin ton sivil jet yakıtının tamamı bu boruhattıyla taşınabilecek, dolayısıyla yakıtın kirlenme, kalite kontrol ve ikmal gibi problemleri ortadan kalkacaktır.

DPT
Dokümantasyon ve Kütüphane Şb.

2.2.3.2. Taşımalar

A. Petrol Ofisi'ne ait olan boruhatları ile yapılan taşımalar

(TON)

Yıllar	İzmit Rafinerisi P.O. İzmit Böl.	İzmir Rafinerisi P.O. Aliağa Tes.	Ataş Rafinerisi P.O. Mersin Böl.	TOPLAM
1981	1.858.906	-	314.124	2.173.030
1982	2.115.365	-	372.888	2.488.253
1983	2.103.828	144.828	271.194	2.519.850
1984	2.514.729	535.137	320.008	3.369.874
1985	2.251.951	465.191	371.886	3.089.028
1986	2.341.385	575.389	574.296	3.491.070
1987	2.478.915	593.993	305.358	3.378.266
1988	2.358.356	568.566	359.462	3.286.384
1989	2.356.277	646.417	493.343	3.496.037
1990	2.243.628	729.572	409.217	3.382.417
1991	1.861.978	754.821	188.582	2.805.381
1992	1.655.839	946.942	342.302	2.945.083

B. Askeri Boruhatlarıyla Yapılan Sivil Taşımalar

Askeri boruhatlarının boş kapasitelerinden sivil taşımacılıkta yararlanılmaktadır.

(TON)

Yıllar	İzmit Rafin. Haramidere	İzmit Rafin. Ümraniye	İzmit Rafin. Çukurhisar	İzmit Rafin. Yeşilköy	TOPLAM
1981	56.713	-	31.140	-	87.853
1982	45.312	-	64.282	-	109.594
1983	120.800	-	44.522	-	165.322
1984	169.593	31.396	63.388	-	264.377
1985	98.189	54.964	77.117	12.000	242.270
1986	41.977	100.303	59.017	-	201.297
1987	63.198	154.371	67.553	75.963	361.085
1988	6.217	148.451	61.891	147.719	364.278
1989	1.134	118.365	46.859	127.964	294.323
1990	-	128.927	42.037	167.914	338.879
1991	180.113	95.550	24.270	159.318	279.319
1992	-	73.135	46.656	190.961	310.752

2.2.4. Sektörde Faaliyet Gösteren Kuruluşlar

Boruhattı ulaştırması sektöründe faaliyet gösteren başlıca kuruluşlar ve işlevleri aşağıda belirtilmiştir.

A. Boru Hatları ile Petrol Taşıma A.Ş. (BOTAŞ)

BOTAŞ, Boru Hatları ile Petrol Taşıma A.Ş., 27 Ağustos 1973 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti ve Irak Cumhuriyeti Hükümetleri arasında imzalanan Hampetrol Boruhattı Anlaşması'nın amacı olan Irak hampetrolünün, İskenderun Körfezi'ne taşınmasını gerçekleştirmek üzere, 7/7871 Sayılı Kararname'ye istinaden 15 Ağustos 1974 tarihinde kurulmuştur.

3.Ağustos.1984 tarihli, 233 Sayılı Kanun Hükmündeki Kararname kapsamında ve Türkiye Petrolleri A.O.'nın Bağlı Ortaklığı hüviyetindedir. Diğer ortakları, Türkiye Petrol Rafinerileri A.Ş. (TÜPRAŞ), İstanbul Gübre Sanayii A.Ş. (İGSAŞ), Deniz İşletmeciliği ve Tankerciliği A.Ş. (DİTAŞ) ile Petrol Ofisi A.Ş. (POAŞ)'dır.

BOTAŞ'ın faaliyet alanı, "Türkiye içinde ve dışında her türlü petrol, petrol ürünleri ve doğal gaz boruhatlarını inşa etmek , ettirmek ve inşa edilmiş boruhatlarını devralmak, satın almak veya kiralamak, boruhatları ile petrol ve petrol ürünleri ve doğal gazı taşımak, anılan boruhatlarında nakledilecek ham petrol ve doğal gazı satın almak ve satmak" şeklinde belirlenmiştir.

Başlangıçta 200 Milyon TL. olan BOTAŞ'ın sermayesi, zaman içinde artarak, 1991 yılında 1,5 Trilyon TL.'ye ulaşmıştır. BOTAŞ'ın boruhatları ile doğal gaz taşımacılığı ve ticareti, ham petrol taşımacılığı olmak üzere iki ana faaliyet alanı mevcuttur.

BOTAŞ'ın halen sahip olduğu petrol ve gaz boruhatları; Irak-Türkiye Hampetrol Boruhattı (Türkiye bölümü), Batman-Dörtyol Hampetrol Boruhattı, Yumurtalık-Kırıkkale Hampetrol Boruhattı, Rusya Federasyonu-Türkiye Doğal Gaz Boruhattıdır.

B. Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO)

Türkiye Petrolleri A.O., 1954 yılında 6326 Sayılı Petrol Yasasına göre çıkarılan 6327 Sayılı Yasa ve 3803 Sayılı Kararname ile özel hukuk hükümlerine tabi bir Anonim Ortaklık olarak kurulmuş ve petrol ameliyeleri ile petrol ürünlerinin her türlü ticari işlemlerini Petrol Yasası'na göre kamu adına ve özel hukuk hükümlerine göre yapmakla görevlendirilmiştir.

TPAO'nun ana görevi, kamu adına hampetrol ve doğal gaz aramak, bulduğu hampetrol ve doğal gaz sahalarını işletmektir. Kuyularda üretilen hampetrol tali boruhatları ile terminallere, doğal gaz ise tüketim yerlerine taşınmaktadır.

TPAO'nun sermayesi 3 Trilyon TL.dır. Kuruluş, Batman-Dörtyol Hampetrol boruhattını, Şelmo - Batman, Adıyaman-Sarıl, Sarıcak-Pirinçlik hampetrol toplama hatlarını vürettiği doğal gazı tüketim yerlerine taşıyan, Çamurlu-Mardin, Kumrular - Pınarhisar, Kumrular-Trakya Cam Fabrikası, Karacaoğlan - Hamitabat doğal gaz boruhatlarını gerçekleştirmiştir.

Bu hatlardan Batman-Dörtyol Ham Petrol Boruhattı 1984 yılında BOTAŞ'a devredilmiştir.

TPAO, ayrıca, Dodan civarında ürettiği karbondioksiti Raman hampetrol sahasına boruhattı ile taşımakta ve üretim faaliyetlerinde kullanmaktadır.

C. Petrol Ofisi Anonim Şirketi (POAŞ)

Petrol Ofisi A.Ş.nin temel görevi, halkın ve Milli Savunma'nın ihtiyaçları olan petrol ve petrol ürünlerini satınalmak, ithal etmek, memleketin muhtelif yerlerinde stoklar meydana getirmek, dağıtımını tanzim etmek, petrol ve petrol ürünlerinin nakline mahsus tank ve her türlü nakil araçlarını inşa etmek, kiralamak, satınalmak ve satmaktır. POAŞ, satışını gerçekleştirdiği ürünlerin denizyolu, karayolu ve boruhatlarıyla dağıtımını yapmasına rağmen, rafinerilerden aldığı petrol ürünlerini depolarına taşıma statejisi genellikle deniz taşımacılığına dayanmaktadır.

POAŞ bu görevlerinin yanında madeni yağ ve gres üretimi, dağıtım ve pazarlaması ile deniz tanker filosu işletme faaliyetlerini sürdürmekte, hava ve deniz ikmal hizmeti de yapmaktadır. 20.5.1957 tarih ve K/1902 sayılı Koordinasyon Kurulu Kararı ile NATO enfrastrüktür programı gereğince memleketimizde yapılmakta olan akaryakıt tesisleri ve boruhatlarının, Petrol Ofisi'nce kurulmuş olan ANT Başkanlığı'nca Milli Savunma Bakanlığı ile koordineli olarak idare, işletme, bakım ve muhafazası gerçekleştirilmektedir. POAŞ'ın sermayesi 504 Milyar TL.dir.

Yüksek Planlama Kurulu'nun 18.2.1991 gün ve 91-6 sayılı kararı ile POAŞ'ın özelleştirilmesine karar verilmiştir.

BÖLÜM III

3. MEVCUT DURUMUN VI. PLAN HEDEFLERİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI

VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde boruhattı taşımacılığına ağırlık verilmesi, daha verimli bir işletmecilik yapılması, uluslararası taşımalarda döviz kazancının artırılması ilkesi benimsenmiştir. VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde yeni ürün boruhattı yapımı konusunda başarılı olunamamıştır. Bu konuda en önemli darboğaz ürün boruhatlarının yaygınlaştırılması ve işletilmesini sağlayacak olan bir fiyatlandırma mekanizmasının oluşturulmamış olmasıdır. TÜPRAŞ ve POAŞ'ın Özelleştirme Yasası kapsamına alınmış olması fiyat mekanizması üzerinde yapılması gereken değişiklikleri zorlaştırmaktadır.

VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yeni doğal gaz boruhattı, şehir dağıtım şebekeleri ve bağlantı hattı yatırımlarının, doğal gazın Türkiye genel enerji dengesi içindeki yerini, uzun vadede belirleyecek kapsamlı bir çalışmaya dayandırılarak yapılması öngörülmüştür.

BOTAŞ'ta da doğal gazın ülke enerji dengesi içinde yerinin belirlenmesi ve ülke genelindeki doğal gaz kullanımının bu hedefe uygun olarak yaygınlaştırılması ilkesi benimsenmiştir. Doğal gaz kullanımının yurt çapında yaygınlaştırılması için yapılan çalışmalarda, doğal gazın götürüleceği yöreler belirlenirken, talep miktarının ve talep koşullarının, doğal gaz kullanımı için gerekli olan alt ve üst yapı yatırımlarını, makro ve mikro açıdan ekonomik kılmasına dikkat edilmektedir. Bu çalışmaların VII. Plan döneminde de aynı şekilde sürdürülmesi hedeflenmektedir. Ancak yine de, halen doğal gaz yatırımlarının Türkiye'nin genel enerji dengesini bir bütün olarak dikkate alan bir yaklaşımla planlanıp yürütülebildiğini söylemek zordur.

BOTAŞ tarafından yapılan çalışmalar neticesinde, Çukurova, İzmir ve Karadeniz Ereğli yörelerinin muhtemel doğal gaz tüketim odakları olabileceği tesbit edilmiştir. Bu yörelere uzatılacak hatlar sırasıyla Güney Hattı, Ege Hattı ve Karadeniz Hattı diye adlandırılmış olup, hatların mühendislik çalışmaları tamamlanmıştır.

Bu hatlardan Karadeniz Hattı, İzmit-Pazarcık - Köseköy-Adapazarı üzerinden Karadeniz Ereğli'ye uzatılacaktır. Bu hat ile Karadeniz Ereğli'de bulunan Ereğli Demir Çelik Tesisleri ve güzergahtaki sınai kuruluşları ve bazı yerleşim birimleri doğal gaz kullanabileceklerdir. 1993 yılında yapımına başlanılan boruhattı, 1995 yılında tamamlanacaktır.

Ege Doğal Gaz İletim Hattı'nın birinci bölümü olan Bursa-Çan Doğal Gaz Boruhattı'nın yapımına 1993 yılı sonunda başlanılacaktır. Ege Hattı'nın diğer bölümü olan Karacabey(İzmir ayrımı) -İzmir bölümünün de ihale hazırlık çalışmaları sürdürülmektedir.

BÖLÜM IV.

4. SEKTÖRÜN SORUNLARI

A. Ulaştırma sektöründe, boruhattı ulaştırmasının da yer aldığı alt sistemlerin birbirlerini tamamlayıcı bir yapı içerisinde gelişebilmesi ve diğer sektörlerin taşıma gereksinimlerinin yerinde, zamanında, en ekonomik ve en güvenli biçimde karşılanabilmesi için sistemin bir bütün olarak ele alınmasını sağlayacak bir Ulaşım Ana Planı mevcut değildir. Bu durum ulaştırma alt sektörlerinin hemen hepsinde plansız, birbirinden bağımsız kısa vadeli çözümlere yönelinmesine neden olmakta, sektörde verimliliğin artırılması, mevcut kapasitelerin etkin bir biçimde kullanılması, önceliklerin doğru tespit edilerek yeni kapasitelerin eşgüdüm içerisinde programlanması, alt yapının güvenli ve ekonomik bir hizmeti eksiksiz olarak yerine getirebilmesine yönelik yapısal düzenlemelerin yapılması, alt sektörler arası gerekli işbirliği ve koordinasyonun temini gibi temel konularda beklenen gelişmeler sağlanamamaktadır. Bu sorun, tüm diğer ulaştırma alt sektörlerinin olduğu gibi, boruhattı ulaştırma sektörünün de birinci sorunudur.

B. Yeni boruhattı yatırımlarının, başta doğal gaz boruhattı yatırımları olmak üzere, bir Enerji Ana Planı ile ilişkilendirilmek suretiyle programlanması bugüne kadar sağlanamamıştır. Bu nedenle doğal gaz boruhattı yatırımlarının, doğal gazın Türkiye genel enerji dengesi içindeki yerini uzun vadeli olarak belirleyecek kapsamlı bir çalışmaya dayandırılması ilkesi de bugüne kadar uygulanamamıştır.

C. Doğal gaz arz kaynaklarının çeşitlendirilmesine yönelik yeni boruhattı ve depolama yatırımları, Marmara Ereğlisi'nde inşa edilen LNG ithal terminali dışında gerçekleştirilememiştir. Bu durum, doğal gazda büyük ölçüde tek kaynağa olan bağımlılığın sürmesine neden olmaktadır.

Ç. Rafineri ürünlerinin karayolu taşımalarına göre daha ekonomik ve güvenli olan boruhatları ile taşınması konusunda kayda değer bir gelişme sağlanamamıştır. Bunun temel nedeni, boruhattı taşımacılığının özellikle karayolu taşımacılığına kıyasla ekonomik oluşunu ön plana çıkarmak suretiyle yatırımcı ve işletmeci kuruluşları bu yönde teşvik edecek bir ürün fiyatlandırma mekanizmasının kurulamamış olmasıdır.

D. Boruhattı ulaştırması sektöründe faaliyet gösteren kuruluşlar arasında koordinasyon eksikliği sürmektedir.

E. Boruhatları ile ilgili Türk Standartları yetersizdir.

BÖLÜM V

5. YEDİNCİ PLAN DÖNEMİNDE BEKLENEN GELİŞMELER

5.1. DÜNYADA

1980'li yılların ikinci yarısından itibaren çevre sorunlarının, ülkelerin enerji politikalarını ciddi boyutlarda etkilemeye başladığı görülmekte olup, dünya çapında enerji üretiminin ve kullanımının insan sağlığı ve çevreye etkisi dikkate alınarak çevre kirliliğine karşı önlemler alınmaya başlanmıştır. Temiz bir yakıt olan doğal gazın alternatif enerji kaynağı olarak kullanımının, dolayısıyla dünyada doğal gaz iletim ve dağıtım hatlarının artması Yedinci Plan döneminde beklenen bir gelişmedir.

5.2. TÜRKİYE'DE

Ülkemiz, jeopolitik konumu nedeniyle doğudaki enerji kaynakları ile batıdaki tüketim merkezleri arasında bir köprü konumundadır. Stratejik konumumuzun sağladığı avantajla, Türkmenistan, İran gibi büyük doğal gaz rezervlerine sahip ülkelerin gazlarını, boruhatlarıyla Türkiye üzerinden Avrupa'ya ulaştıracak olan, Türkmenistan - Türkiye- Avrupa DGBH ve İran-Türkiye- Avrupa DGBH projelerinin gerçekleşmesi için çalışmalar ve görüşmeler sürdürülmektedir. Önümüzdeki yıllarda bu projelerin gerçekleşmesi halinde doğal gaz arz açığımızın bir bölümünün Türkmenistan ve İran gazı ile karşılanarak Türkiye ekonomisine büyük katkılar sağlanması beklenmektedir. Ayrıca, 2000'li yıllarda Avrupa'da ortaya çıkacak gaz açığının karşılanmasında önemli birer kaynak olacak bu hatların Türkiye'den geçmesi, ülkemiz ile ilgili ülkelerin ilişkilerinin daha da gelişmesinde önemli rol oynayacaktır.

Yurdumuza stratejik ve ekonomik açıdan önemli çıkarlar sağlayabilecek bir diğer proje de Azerbaycan-Türkiye Hampetrol Boruhattı Projesidir. Bu proje ile Azerbaycan petrolünün, Ceyhan (Yumurtalık)'dan dünya pazarlarına ulaştırılması planlanmaktadır. Proje ile ilgili çalışmalara devam edilmekte, ayrıca Azerbaycan petrolü gibi boruhatları ile açık deniz limanlarına ve uluslararası pazarlara ulaştırılması amaçlanan Kazakistan petrolünün de Bakü üzerinden Ceyhan'a indirilmesi için görüşmeler sürdürülmektedir.

Yedinci Plan döneminde, Rusya Federasyonu-Türkiye DGBH'nın yanısıra Karadeniz , Ege ve Güney Doğal Gaz İletim Hatlarının yapımlarının da tamamlanması ve bu hatların da devreye girmesi ile ülkemizin çok büyük bir bölümünde doğal gaz kullanımının sağlanması hedeflenmiştir. Ayrıca, Ankara, İstanbul, Bursa gibi doğal gazı konut ve ticari sektörde kullanan illerimizde , doğal gazın kullanımında karşılaşılan güçlüklerin çözümlenerek, çağdaş bir yakıt olan doğal gazın kullanımının artırılması için çalışmalar yoğun bir şekilde sürdürülecektir.

BÖLÜM VI

6. VII. PLAN DÖNEMİ İÇİN HEDEF VE POLİTİKALAR

Boruhattı ulaştırması sektörünün sorunları ve çözümleri için alınması gerekli önlemler ile uygulanması gerekli görülen ilke ve politikaları aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür.

A. Uygun aralıklarla güncelleştirilecek bir Ulaşım Ana Planı tüm ilgili sektörlerin etkili katılımıyla ve ivedilikle hazırlanarak uygulamaya konulmalı, yeni boruhattı yatırımları bir Enerji Ana Planının verilerini de dikkate alacak olan bu Ulaştırma Ana Planı çerçevesinde programlanıp gerçekleştirilmelidir.

B. Bir Ulaşım Ana Planı çerçevesinde boruhattı sektöründe yapılacak tüm yatırımlar detaylı teknik ve ekonomik fizibilite etüdlerine dayandırılmalı ve proje seçiminde sosyal yararlar da gözönünde bulundurulmalıdır.

C. Ülkemize ekonomik ve siyasi güç kazandıracak uluslararası hampetrol ve doğal gaz boruhattı yatırımlarına önem verilmeli, bu yatırımların gerekli teşvik tedbirlerinden faydalanabilmesi için her türlü düzenleme yapılmalıdır.

Ç. Uzun dönemde Türkiye genel enerji dengesi içinde doğal gazın payı; enerji sektöründeki ilgili tüm kuruluşların katılacağı bir model çalışması ile saptanmalı ve elde edilen sonuçlara göre, yeni doğal gaz boruhattı ve depolama yatırımları öncelikle arz kaynağının çeşitlendirilmesine ve arz güvenliğinin sağlanmasına yönelik olarak planlanmalıdır.

D. Rafineri ürünlerinin, karayolu taşımalarına göre daha ekonomik ve güvenli olan boruhatları ile taşınması artırılmalıdır. Ancak, ilk etapta, yeni ürün boruhatları inşa etmek yerine mevcut ürün boruhatlarının etkin bir biçimde kullanılması konusunda, ürün fiyatlandırma politikalarını da içerecek şekilde, gerekli tedbirler alınmalıdır.

E. Türkiye'den geçecek olan hampetrol boruhatlarının, öncelikle kara rafinerileri (Kırıkkale, Batman) olmak üzere, rafinerilerle bağlantısı düşünülmelidir.

F. Türkiye'deki çevre ve hava kirliliğine bir ölçüde çözüm getirmek amacıyla, temiz bir yakıt olan doğal gazın kullanımının yaygınlaştırılması için gerekli olan doğal gaz boruhattı yatırımları ile bu yatırımlara entegre edilecek diğer yatırımların gerçekleştirilmesi için gerekli kaynaklar zamanında tahsis edilmeli ve bu yatırımlar her türlü teşvik tedbirinden yararlandırılmalıdır.

G. Sanayide de doğal gaz dönüşüm ve kullanım yatırımları teşvik edilmelidir.

H. Konut ve ticari sektörde doğal gaz kullanımının daha hızlı yaygınlaştırılabilmesi için gerekli idari, hukuki, mali düzenlemeler acil olarak yapılmalıdır.

İ. Sektörde faaliyet gösteren yatırımcı kuruluşlar, yapacakları yatırım hacmine uygun sermaye yapısına kavuşturulmalıdır.

I. Boruhatları fizibilite, proje yapımı ve işletme faaliyetlerinde etkin görev yapabilecek nitelikli personelin yetiştirilmesine önem verilmelidir.

J. Boruhatları projelerini hazırlayabilecek, müşavirlik yapabilecek yurtiçi mühendislik ve müşavirlik kuruluşları desteklenip, teşvik edilmelidir.

K. Boruhatları ile ilgili çeşitli konularda üniversite-sanayi işbirliği geliştirilmeli, üniversitelerdeki mevcut bilgi birikiminden istifade edilmelidir.

L. Boruhatları ile ilgili Türk standartlarının hazırlanması hızlandırılmalıdır.

M. Sektörde, yapım ve işletme faatliyetlerinde kullanılan malzemelerin yurt içinde imal edilebilmesi için sanayi kesimi teşvik edilmelidir.

N. Sektördeki kuruluşlar arasında daha etkin bir koordinasyon sağlanmalıdır.

DPT
Dokümantasyon ve Kütüphane Ş.

İADE TARİHİ

YER NO 665.544 ÜLA n.2

YAZAR İPT

KİTAP ADI İYBYKP ÖİK Raporu Boruhattı Ulaştırması.

TARİH	ÖDÜNÇ ALANIN ADI	İMZASI
2.12.92	Işık Nazik	
16.5.98	Güre, Ayşen	

ÖDÜNÇ ALANIN

TARİH	ADI İMZASI

0015653

ISBN 975 - 19 - 1018 - 8

Devlet Planlama Teşkilatı
Yayın ve Temsil Dairesi Başkanlığı
Yayım ve Basım Şube Müdürlüğü ANKARA-1995

DPT YAYINLARI BEDELSİZDİR, SATILAMAZ.